Gönderim Tarihi: 02.03.2015

Kabul Tarihi: 15.05.2015

KUR'AN VE SÜNNETİN AİLEYE VE EVLİLİĞE İLİŞKİN TAVSİYELERİ VE “DİNİ NİKÂH” OLGUSUNUN İSLAM HUKUKU BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Advices of Quran and Sunnah About Family and Marriage and the Evaluation
in Terms of Islamic Law of the Phenomenon “Religion Marriage”

Bünyamin ÇALIK

Yrd. Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi
İslam Hukuku Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi,
buncalik@hotmail.com

Öz

Nikâh bir akit olup, taraflara karşılıklı haklar sağlayan ve vazifeler yükleyen bir akittir. Bu akdin bireyi ilgilendiren yönü olduğu kadar toplumsal boyutu da vardır. Nikâhın aleni olması, tarafları gayr-ı meşru ve ahlak dışı ilişkilerde bulundukları yönündeki itham ve töhmetten de korur. Nikâhın şahitler huzurunda akdedilmesi şartı ispat güvencesi yanında aleniliği de sağlama amacına yönelik bir tedbirdir.

Bize göre, günümüzde aleniyet için sadece iki şahid yeterli değildir. Eşler arasında bir takım hakların doğması için resmi muamelenin yapılması şarttır. Aksi takdirde karşılıklı gizli olarak gerçekleştirilen nikâh akitleri batıldır. Günümüzde özellikle öğrenciler arasında bu tür evliliklerin yaşandığı bir gerçektir. Gizli nikâh İslam'ın ruhuyla bağdaşmaz. Çünkü Hanefî dışındaki mezheplere göre velinin izini olmaksızın akdedilen nikâh batıldır. Ebu Hanîfe'ye göre de veli izninin aranmamasının ailenin zarar görmemesi şartına bağlanması bu gizliliği ortadan kaldıran bir husustur. Tarafların ailelerinden habersiz olarak sadece şahitler huzurunda evlenmeleri uygun bir durum değildir. Ebu Hanîfe'ye göre de belli şartlarda bu tür evliliklerin feshi söz konusudur. Bu çalışmada; “İmam Nikâhı” olgusu ve bundan kaynaklanan problemler irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Nikâh, Akit, Gizli Nikâh, İzin, Nişan

Abstract

Marriage is a contract enabling the parts mutual rights and loading the parts duties. This contract not only has an individual-related aspect, but has societal aspect as well marriage's being explicit keeps the parts liken on-illegitimate and immoral relationships from accusations and imputations. The Condition of marriage's being signed at the presence of the witnesses is a measure as well as proving assurance and enables the publicity.

For us, today, only two witness for publicity isn't enough. In order to constitute several rights between partners, an official treatment must be done. Otherwise, it is a reality that these kind of marriage's can be done among students especially. Otherwise, marriage contracts done secretly mutually is a superstitious. Secret marriage is incompatible with the spirit of Islam. Because, according to the sects except of Hanıfa sect, the marriage done without permission of the parent ist superstitious. For Ebu Hanıfa, too, not looking fort he permission of the parent can be within the condition of not do damage the family, is an issue annihilating this secrecy. Marrying to the parts without informing their families, only at the presence of the witnesses, marrying isn't a suitable situation. According to Ebu Hanıfa, too, in certain conditions, these kind of marriage's invalidity is in question.

Keywords: *Marriage agreement, Contract, Secret marriage agreement, Permit, Betrothal*

GİRİŞ

Nikâh, bir kadınla bir erkeği birbirine bağlayan ve aile yuvasının kurulmasını sağlayan önemli bir akittir. Karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı olarak tesis edilmesi istenilen bir sözleşmedir. Nikâh, daha önce birbirine yabancı olan iki kişinin, birbirlerini elbise ile beden gibi uyumlu kılan muazzam bir ahenk örneğidir. Keza birbirinin kusurlarını örten, birbirini bütün olumsuzluklara karşı koruyan, sevgi ve samimiyet duygularını geliştiren, pekiştiren bir mutabakattır. Nikâh, Allah'ın rızası ve Hz. Peygamberin müminlere tavsiye ettiği, bizzat uygulamalı olarak öğrettiği önemli bir sünnetidir. Ayrıca meşruiyeti Hz. Âdem ile başlayıp devam edegelen sosyal bir kurumdur. Bu itibarla bir yönüyle muamelât konularına, diğer yönüyle de ibadete benzer. Bu ortaklıkla, taraflardan çocuk sahibi olacak kadın, “ana” erkek de “baba” unvanı alır. Hukuki, sosyal, ahlâkî ve medenî anlamda önemli bir sözleşme olan Nikâh, çiftlere bir takım haklar kazandırır, ayrıca birtakım sorumluluklar da yükler. Nitekim Kur'an'da Allah u Teâlâ şöyle buyuruyor: “... Kadınların, örfe uygun biçimde, sorumluluklarına benzer hakları da vardır. Erkeklerin kadınlar üzerinde bir derece farkı vardır. Allah Azîz'dir, Hakîm'dir.”¹ Bu akit çiftler arasındaki ortak hayatın da güvencesidir.

¹ Bakara,2/228.

Nikâh, evlenme ehliyetine sahip ve aralarında evlenmelerine sosyal, dini bir engel bulunmayan bir kadınla bir erkeğin şahitler huzurunda evlenme hususundaki karşılıklı rızalarını beyan etmelerinden ibaret bir sözleşmedir. Bu sözleşme ile taraflar arasında karı-kocalık ilişkileri meşrû hale gelmiş, mehir, nafaka, miras neseb gibi yükümlülükler ve haklar doğmuş olur.²

Nikâh akdinin sosyal yönü itibariyle aleni olması zorunludur. Günümüzde ise bunun aksine davranışlar görülmektedir.

Aslında nikâhın hangi şartlarda gizli sayıldığı hususunda fukahânın ihtilafı vardır. Hanefiler, Şafiiler ve Hanbelîlere göre; iki şahidin bulunmadığı nikâh gizli nikâhtır ve batıldır. Ancak bu ifade günümüzde yanlış algılanmaktadır. Çünkü bu ifadenin tespit edildiği klasik dönemlerde aleniyet iki şahit demektir. Yani nikâhta asıl olan aleniyetin varlığıdır. Toplumsal değişimlerle bu aleniyet anlayışı da değişebilir. Artık günümüzde aleniyet için sadece iki şahit yeterli değildir. Yani eşler arasında bir takım hak ve hukukun oluşabilmesi için resmi muamelenin yapılması şarttır. Aksi takdirde gizli nikâh olur, bu da batıldır.

Çalışmamızda; “dini nikâh” olgusunu delilleriyle ele alıp incelemeyi varsa yapılan yanlışların düzeltilmesine katkı sağlamayı hedefliyoruz.

1. İslam Hukukunda Nikâh Kavramı

Fıkıh kitaplarında nikâhın farklı tanımları yapılmıştır. Ancak klasik fıkıh kitaplarında sosyolojik içerikli olmaktan ziyade hukuki teknik tanımlara yer verilmiştir. Kanaatimizce bu durum nikah akdinin “muamelât” kapsamında değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır.

Sözlükte; evlenmek, evlilik akdi yapmak, cinsel ilişkide bulunmak gibi anlamlara gelen nikâh, terim (ıstılah) olarak akdi tezvic, yani kasden mülki müt’ayı müfid olan bir akittir.³ Bu akd ile bir aile teşekkül eder, bir erkek ile bir kadın arasında bir takım haklar ve yükümlülükler teessüs ederek bunların birbirinden meşru surette istifadeleri caiz olur.⁴

² İŞCAN, Y. 1999: “**Güncel Dini Konular**” Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 399, Halk Kitapları, 118 ISBN: 975-19-2085-X sayılı, Ankara, s 75-88

³ MANZUR, M. C. ts: **Lisânu'l-Arab**, C.II, s.625, Beyrut.; MUTARRİZİ, E. 1979: **el-Mugrib fî Tertibi'l-Mu'rib**; Mektebetu Usame b. Zeyd, Haleb. C.II, s. 327, CÜRCANİ, E. 1938: **et-Ta'rifat**, Kahire, C.I, s.315.

⁴SERAHSİ, E. ts: **Mebsut**, Kahire: Matbaatü's-Saade. C.IV, s.192; KUDURİ, E, ts: **Kitab**, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut. C.I, s.5; MEYDANÎ, A. ts: **Lübab**, Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut. C.III, s.3, ; KASANİ, E. 1997/1418: **Bedayi'**, Dârü'l-

Nikâh konusunda İslam hukukçularının farklı görüşleri vardır. Bunları üç grupta ele alınabilir:

Hanefî, Şafîî ve bazı Hanbelîlere göre; “Nikâh vaty/cinsel birleşme anlamında hakikat, akit anlamında ise mecazdır.”⁵

Malikî, Şafîî ve Hanbelîlere göre; Nikâh vaty/cinsel birleşme anlamında mecaz, akit anlamında ise hakikattir.”⁶

Hanefîlere göre ise; “Nikâh gerçek (hakiki) anlamda hem akid hem de vaty/cinsel birleşim anlamlarını taşıyan müşterek bir lafızdır.”⁷

1.2. Nikâhın Sıfatı

Nikâh, itidal halinde, müekked sünnet, ihtiyaç halinde, farz, korku ve zulüm halinde ise mekruhtur.⁸

Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut. C.III, s.308; MERĞİNANİ, E. ts: **Hidaye**, Dar-u İhyau't-Türasi'l-Arabî, Beyrut. C.I, s.185; NÜCEYM, Z. 1983/1403: **el-Eşbah**, Dârü'l-Fikr, Dimaşk. C.I, s.201; SAHNUN, A. 1415/1994: **el-Müdevvenetü'l-Kübra**, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut. C.II, s.98; RÜŞD, E. 1975: **Bidayetü'l-Müctehid**, Matbaatü Mustafa el-Bâbî, Mısır. C.I, s.660; SA'LEBİ, E. ts: **et-Telkîn**, Mektebetü'n- Nezzar Mustafa el-Baz Riyad. C.I, s.279; ŞAFÎİ, E. ts: **Üm**, Beytü'l-Efkârî Devliyye. C.IV, s.416; ŞİRAZÎ, E. 1996/1416: **el-Mühezzeb**, Dârü'l-Kalem, Dimaşk. C.II, s.423; ŞİRBİNİ, Ş. 1997: **Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Meânî Elfâzi'l-Minhâc**, Dârü'l- Marife, Beyrut. C.III, s.123; HİSNÎ, E. ts: **Kifayetü'l-Ahyar**, Kitabu'l-İlmiyye Beyrut. C.I, s.460; KUDAME, A. 1992: **el-Muğni**, Hicr li't-Tıbaa ve'n-Neşr Kahire. C.VII, s.333; KUDAME, 1997/1417: **el-Kâfi**, Hicr li't-Tıbaa ve'n-Neşr Cize. C.III, s.3; BUHUTİ, Ş. **er-Ravzü'l-Mürbi'**, Dârü'l-Müeyyed, Beyrut.C.I, s.508; DUVEYYÂN, İ. ts: **Menârü's-Sebil fi Şerhi'd-Delîl**, Mektebetü'l-Mearif, Riyad. C.II, s.91; NECA, Ş. 2004/1425: **el-İkna' fi Fikhi'l-İmam Ahmed b. Hanbel**, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut. C.III, s.156.

⁵ABİDİN, M. ts: **ed-Dürrü'l-Muhtar**, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut. C.IV, s.60; ŞİRBİNİ, Ş. 1997: C.III, s.164; MERDAVİ, E. 1957/1376: **el-İnsaf**, Dârü İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut. C.VIII, s.3-4.

⁶HARAŞİ, E. ts: **el-Haraşi ala Muhtasari Seyyidi Halil**, Muhammed Mustafa Efendi Matbaası, Mısır. C.III, s.3; MÜHENNA, A. ts: **el-Fevakihü'd-devani**, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut. C.II, s.3; RUAYNÎ, M. 2003/1423: **Mevahibü'l-celil li-şerhi Muhtasari Halil, Dârü Âlemi'l-Kütüb, Riyad**. C.IV, s.4; ŞİRBİNİ, Ş. 1997: C.III, s.165; MERDAVİ, E. 1957/1376: C.VIII, s.4-5; BUHUTİ, Ş. 1982: **Keşşafü'l-Gina' an Metni'l-İkna'**, Dârü'l-Fikr, Beyrut. C.IV, s.5; KUDAME, A. , 1992: **el-Muğni**, Hicr li't-Tıbaa ve'n-Neşr Kahire. C.VII, s.333.

⁷ABİDİN, M. ts: C.IV, s.60.

⁸MEVSİLÎ, A. 1951/1370: **el-İhtiyâr**, Ta'lik Mahmud Ebu Dakika, Beyrut. C.IV, s.82; ALLEMETÜ'L-HÜMAM, M. 2000: **el-Fetava el-Hindiyye**, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut. C.I, s.295.

1.3.Nikâhın Rükünü

Nikâhın rükünü, îcâp ve kabulden ibarettir.⁹ İcâp, hangi taraftan olursa olsun, önce birinin doğrudan evlendim demesi veya evliliği ifade eden bir ifade ile irade beyanında bulunması kabul ise, karşı tarafın bu beyanına müspet/olumlu olan irade beyanında bulunmasıdır.¹⁰

1.4.Nikâhın Şartları

Nikâhın geçerli olması için aranan şartlar şunlardır:

1. Evlenecek olan kimselerin; âkil, baliğ ve nikâh akdi hususunda “hür” olmaları,
2. Şer’an evlenecek kişiler arasında bir evlilik engelinin bulunmaması,
3. Evlenecek kişilerin her birinin sözünü, diğerinin işitmesi,
4. Nikâh akdedilirken, şahitlerin bulunması,
5. Şahitlerin, her iki tarafın söylediklerini de duymaları,
6. İcâp ve kabulün aynı mecliste olması,
7. Kabulün, icaba muhalif olmaması,
- 8.Nikâhı, kadının vücûdunun tamamına veya tamamı manasına gelecek bir şeye izafe edilmesi,
9. Kocanın ve kadının belli olmaları ve bilinmeleri.¹¹

2. Kur’an Ve Hadislerde Evlilik

2.1.Kur’an’da Evlilik

Allah u Teâlâ şöyle buyuruyor: “İçinizde evli olmayanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden salih olanları evlendirin. Eğer fakir iseler Allah kendi fazlından onları zengin eder. Allah, geniş (nimet sahibi)dir bilendir.”¹² Ayrıca Kur’an-ı Kerim’de evlenmeyi teşvik/tergib eden, evlilik birliğinin gayesine işaret eden, evlilik birliğinde çiftlerin hak ve vazifelerini düzenleyen ve kendisiyle evlenilmesi haram olan kadınları belirleyen birçok ayet vardır.¹³

Kur’an-ı Kerim’in evlilikte tavsiye ettiği ilkeleri şöylece

⁹ Yani evlenecek kimselerden birinin: “Seni, karı —veya koca— olarak aldım.” demesi, diğerinin ise : “kabul ettim.” demesidir.

¹⁰ MEVSİLÎ, A. 1951/1370: C.IV, s.82; ALLEMETÜ’L-HÜMAM, M. 2000: C.I, s.295.

¹¹ ALLEMETÜ’L-HÜMAM, M. 2000: C.I, s.295-300.

¹² Nur, 24/32

¹³ Bkz. Bakara, 2/221, 228, 229, 230, 231, 232, 235; Al-i İmran, 3/40; Nisa, 4/2, 3, 6, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 34, 35, 127, 128, 129; Maide, 5/5; Müminun, 23 /5, 6, 7; Nûr, 24/26, 33, 60; Ahzab,33/36, 37, 38, 49, 50, 51, 53; Rahman, 55/56; Mümtehine, 60 /10, 11; Mearic,70/29, 30.

özetleyebiliriz.

1-Kişi, buluş çağına erince geciktirilmeden evlendirilmelidir.¹⁴

2-Evlilikte ideal olan mü'min kişinin mü'min bir eşle evlenmesidir. Müşrik kişi (neseb, zenginlik, güzellik vb. sebeplerle) hoşumuza gitse bile evlilik yapılmamalıdır. Çünkü mü'min kimse, (burnu kesik siyah) köle bile olsa, hoşumuza giden müşrikten daha hayırlıdır. Çünkü onlar cehenneme çağırırlar.¹⁵

3- Kadınlardan hoş gidenle evlenilmelidir.¹⁶

4- Evlilikte tarafların velilerinin izni önemlidir¹⁷

5-Evlenilecek eş; namuslu, fuhuştan uzak ve gizli dostlar edinmemiş olmalıdır.¹⁸

6- Kadına mehri verilmelidir.¹⁹

7-Toplumdaki, bekâr olan (dul, yetim, köle) kimselerle ilgilenip, onları evlendirmelidir. Evlendirmede fakirlikten korkulmamalı, bekârların evlenmesine ekonomik destek sağlanmalıdır.

8- Nikâh akdi alenî olmalıdır. Bu prensip bilhassa yukarıda işaret edilen Nisa 25. ayetinde sarîh olarak vurgulanmaktadır. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.) nikâhın alenî olmasını, bu maksatla ziyafet verilmesini ve hatta def gibi musiki vasıtaları ve sesle ilan edilmesini ısrarla emretmiştir.

9- Evlilik, evlenen kadın ve erkek arasında karşılıklı mirasçılık hakkı doğurur.²⁰

10- İslam'da süreye bağlı evlilik akdi kurulamaz. Yani kadınla erkek

¹⁴ Nisa, 4/6.; "Yetimleri, evlenme çağına gelene kadar deneyin; onlarda olgunlaşma görürseniz mallarını kendilerine verin; büyüyecekler de geri alacaklar diye onları israf ederek ve tez elden yemeyin. Zengin olan, iffetli olmağa çalışsın, yoksul olan uygun bir şekilde yesin. Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman, yanlarında şahid bulundurun. Hesap sormak için Allah yeter."

¹⁵ Bakara, 2/221, "Allah'a eş koşan kadınlarla onlar imana gelinceye kadar evlenmeyin. İnanan bir cariye, hoşunuza gitse de ortak koşan bir kadından daha iyidir. İnanimalarına kadar; ortak koşan erkeklerle mümin kadınları evlendirmeyin. İnanan bir köle, hoşunuza gitmiş olsa da, ortak koşan bir erkekten daha iyidir. İşte onlar ateşe çağırırlar, Allah ise izniyle cennete ve mağfirete çağırır ve insanlara ibret alsınlar diye ayetlerini açıklar."

¹⁶ Nisa, 4/6.

¹⁷ Nisa, 4/25.; "Allah sizi rastgele yeminlerinizden dolayı değil, fakat kalplerinizin kastettiği yeminlerden dolayı sorumlu tutar. Allah bağışlayandır, Halim'dir."

¹⁸ Nisa, 4/25

¹⁹ Nisa, 4/25

²⁰ Nisa, 4/12, ; "İnkâr edenlere, dünya hayatı güzel görünür, onlar, inananlarla alay ederler, oysa Allah'a karşı gelmekten sakınanlar kıyamet günü onların üstünde olacaklardır. Allah dilediğini hesapsız şekilde rızıklandırır."

hayat boyu beraber olmak üzere nikâhlanırlar. Belli bir müddetle sınırlı olan nikâh meşru değildir. Kişi, içinden muayyen bir müddete niyet etmiş olsa bile, bu müebbet kabul edilir.²¹

2.2.1 Evlenmeye Teşvik Eden Hadisler

Hadis kaynaklarında evlilik ile ilgili önemli hükümler yer almaktadır.²² Örneğin; Ebû Eyyûb'den (r.a.) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.): *“Dört şeyin tüm peygamberlerin sünneti olduğunu, Utanma duygusu, güzel koku sürünmek, misvak kullanmak ve evlenmenin sünnet olduğu vurgulanmıştır.”*²³

İslam'da mazeretsiz evlenmeme yoktur. Nitekim bir hadis de: Sa'd b. Ebî Vakkâs'dan (r.a.) rivayetle, şöyle denmiştir: *“Rasûlullah (s.a.v.), Osman b. Maz'un'un dünyadan el etek çekmek konumundaki, kadınlardan uzak kalmak için yaptığı yemini kabul etmeyip reddetmişti. Eğer ona izin verseydi kendimizi hadım yapardık.”*²⁴

Hiz. Peygamberin (s.a.v.) bu konudaki hadisleri incelendiğinde şu sonuçları çıkarabiliriz:

1. Cinsel ihtiyacı gidermede meşru evlilik yegâne yoldur. Bu bakımdan mutluluğun en önemli kaynağıdır.
2. Ruhbanîyet amacıyla meşru bir mazereti olmayanın evlenmemesi, uygun değildir.
3. Evlilik, Hiz. Peygamber (s.a.v.) ve diğer resullerin sünnetlerinden biridir.

2.2.2. Hadislerde Nikâh Akdi ve Türleri

2.2.2.1. Nikâh Akdi

İslam öncesi ve sonrası nikâh akdiyle ilgili bilgiyi Hiz. Âişe'den öğreniyoruz.

Urve (r.a) anlatıyor: *“Hiz. Aişe (r.a) bana anlattı ki: Cahiliye devrinde dört çeşit nikâh mevcuttu: Bunlardan biri, bugün (dinimizin meşru*

²¹ CANAN, İ. 1992: **Kutub-i Sittet Tercüme ve Şerhi**, Akçağ Yayınları, Ankara C.XV, s.480-481.

²² BUHÂRÎ, İ. 1987/1407: **el-Camiü's-Sahih**, Daru İbni Kesir, el-Yemame, Beyrut. C.III, 354, (5063-5065) ; MÜSLİM, E. 1956: C.II, 1086, Radâ 54, (715); DÂVUD, S. ts: C.I, 624, Nikâh 3,4, (2048,2050); NESÂÎ, A. 1986/1406: **Sünen-i Nesai**, Mektebetü'l-Matlubati'l-İslamiyye, Haleb. C.II, 177, Nikâh,1, (2164); MACE, E. ts: **Sünenü İbn Mace**, Dâru'l-Fikr, Beyrut. C.I, 592, Nikâh,1, (1845-46).

²³ TİRMİZİ, E. ts: **el-Câmiü's-Sahih**, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut. C.III, 391, Nikâh, 1, (1080).

²⁴ TİRMİZİ, E. ts: C.III, s. 394, Nikâh, 2, (1083); MACE, E. ts: C.I, s.593, Nikâh, 2, (1848)

kıldığı ve) herkesçe tatbik edilen nikâhtır: “Kişi kişiden kızını veya velisi bulunduğu kızı ister, mehrini verir, sonra onunla evlenir. Diğer bir nikâh çeşidi şöyleydi: “Kişi, hanımı hayızdan temizlenince; "Falancaya git, ondan hamilelik talep et" der ve hanımını ona gönderirdi. Kadının o yabancı erkekten hamile kaldığı anlaşıluncaya kadar, kocası ondan uzak durur, temasta bulunmazdı. O adamdan hamileliği açıklık kazanınca, zevcesi dilerse onunla zevciyat muamelelerine başlardı. Bu nikâh çeşidine asaletli bir evlat elde etmek için başvurulurdu. İşte bu nikâha “nikahu’l-istibza” denirdi. Diğer bir nikâh çeşidi şöyleydi: On kişiden az bir grup toplanır, bir kadının yanına girerler ve hepsi de ona temasta bulunurdu. Kadın hamile kalıp doğum yaparsa, doğumdan birkaç gün sonra, kadın onlara haber salar, hepsini çağırırdı. Hiçbiri bu davete icabet etmekten kaçınmaz, kadının yanına gelirdi. Kadın onlara: "Hadisenizi hatırlamış olmalısınız. İşte şimdi doğum yaptım. Ey falan çocuk senindir" der, çocuğu bunlardan dilediğine nispet ederdi. Adamın buna itiraz etmeye hakkı yoktu. Diğer dördüncü nikâh çeşidi şöyleydi: Çok sayıda insan toplanıp bir kadının yanına girerlerdi. Kadın gelenlerden hiçbirine itiraz edemezdi. Bu kadınlar fahişe idi. Kapılarının üzerine bayraklar dikerlerdi. Bu kadınlarla temas arzu eden herkes bunların yanına girebilirdi. Bunlardan biri hamile kaldığı takdirde, çocuğunu doğurduğu zaman, o adamlar kadının yanında toplanırlar ve kâhinler çağırırlardı. Kâhinler bu çocuğun, onlardan hangisine ait olduğunu söylerse nesebini ona dâhil ederlerdi. Çocuk da ona nispet edilir, onun çocuğu diye çağırılırdı. O kimse bunu reddedemezdi. Muhammed (s.a.v.) hak ile gönderilince, bütün cahiliye nikâhlarını yasakladı, sadece insanların bugün tatbik etmekte olduğu nikâhı bıraktı.”²⁵

2.2.2.2. Mut'a Nikâhı

Cahiliye dönemi evlilik şekillerinden birisi de mut'a nikâhıdır. Nikâhın bu çeşidi cahiliyet döneminde hem bedeviler, hem de bedevi olmayanlar arasında yaygındı. İslam, meşru nikâhın özellik ve hedeflerini ortaya koymuştur. Böylece meşru nikâhı, cahiliye dönemi nikâh çeşitlerinden ayırmıştır. Uzun süren savaşlar sebebiyle sahabelere evlerinden uzak bekâr yaşamak ağır gelince, kendilerini hadımlaştırma konusunda Hz. Peygamber'e (s.a.v.) başvurarak şehvi arzularının baskısından kurtulmak istemişlerdir. Ancak Resûlullah (s.a.v.) zaruret durumlarında mubah kılınan ve zaruret miktarı ile ölçülen mahsurlu bir evlilik çeşidi olarak muta nikâhına izin vermiş daha sonra ise bu tür evlilikleri yasaklamıştır.

Seleme İbnu'l-Ekva (r.a.): "Resulullah (s.a.v.) Evtas Gazvesi yılında

²⁵ BUHÂRÎ, İ. 1987/1407: C.III, s.369, Nikâh, 36, (5127); DAVUD, S. ts: C.I, s.691, Talak 33, (2272); CANAN, İ. 1992: C.XV, s.539-540. Hadis No:5651.

*mut'aya ruhsat verdi, sonra da onu da yasakladı."*²⁶ Başka bir rivayette de Muhammed İbnu el-Hanefiyye: *H. Ali, İbnu Abbas (r.a.)'dan naklen: "Resulullah (s.a.v.) Hayber Gazvesi günü, kadınlarla mut'ayı, ehli eşek etlerinin yenmesini haram kıldığını ifade etmiştir."*²⁷

2.2.2.3. Şiğar Nikâhı

Cahiliye dönemi nikâh şekillerinden birisi de şiğar nikâhıdır. Nikâhın bu çeşidi cahiliyet döneminde bedeviler arasında da, bedevi olmayanlar arasında yaygın olan bu evlilik biçimi de İslam ile ilgâ edilmiştir

İbnu Ömer (r.a.) bir rivayetinde şiğar nikâhını tanımlamış ve Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından yasaklandığını ifade etmiştir: *"Resulullah (s.a.v.) şiğâr nikâhını yasakladı. Bu, kişinin kızını veya kızkardeşini, karşılığında kızını veya kızkardeşini almak üzere bir erkeğe vermesi, aralarında mehir ödemeyi kaldırmalarıdır."*²⁸

2.2.3. Hadislerde Nikâhın Rükünleri

Hadis külliyatı incelendiğinde nikâhın rükünlerinin velinin izni, mehir, şahitler, icap ve kabul olmak üzere dört başlık altında ele alındığı görülmektedir.

2.2.3.1. Velinin İzni

Nikâhın geçerliliği için velinin izninin gerekli olduğu, aksi takdirde nikâhın sahih olmayacağını bildiren hadisler mevcuttur:

Ebu Musa el-Eşari (r.a.) dedi ki: *"Nebi (s.a.v.): 'Velinin izni olmadan nikâh yoktur!' buyurdu."*²⁹

²⁶ BUHÂRÎ, İ. 1987/1407: C.III, s.367, Nikâh 31, (5117-5119); MÜSLİM, E. 1956: C.II, s.1022 Nikâh 18, (1405); CANAN, İ. 1992: C.XV, s.535. Hadis No:5646.

²⁷ BUHÂRÎ, İ. 1987/1407: C.III, s.366, Nikâh 31, (5115); MÜSLİM, E. 1956: C.II, s.1027, Nikâh 29, (1407); MALİK, E. 1991/1413: **Muvatta**, Dârü'l-Kalem, Dimeşk. C.II, s.542, Nikâh, 18, (1129); TİRMİZİ, E. ts: C.III, s.429, Nikâh 28, (1121); NESÂÎ, A. 1986/1406: C.VI, s.125, Nikâh, 71, (3365); CANAN, İ. 1992: C.XV, s.536. Hadis No:5648.

²⁸ BUHÂRÎ, İ. 1987/1407: C.III, s.366, Nikâh, 28 (5112); MÜSLİM, E. 1956: C.II, s.1034, Nikâh 57, (1415); MALİK, E. 1991/1413: C.II, s.535, Nikâh 11, (1112); DAVUD, S. ts: Nikâh, C.I, s.632, Nikâh, 15, (2074); TİRMİZİ, E. ts: C.III, s.431, Nikâh 29, (1124); NESÂÎ, A. 1986/1406: C.VI, s.125, Nikâh, 71, (3365); CANAN, İ. 1992: C.XV, s.537. Hadis No:5650.

²⁹ DAVUD, S. ts: C.I, s.635, Nikâh, 20, (2085); TİRMİZİ, E. ts: C.III, s.407, Nikâh, 14, (1101); DARİMİ, E. 1987: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut. C.II, s.184, Nikâh, 11, (2183); MACE, E. ts: C.I, s.605, (1881); CARUD, E. 1988/1408: **el-Münteka**, Dârü'l-Cinan, Beyrut. C.I, s.176, Nikâh, (701-2); HEYSEMÎ, E. 1990: **Mevaridü'z-**

Aişe (r.anha.) şöyle dedi: “*Nebi (s.a.v.) üç kere: ‘Her hangi bir kadın velisinin izni olmaksızın nikâhlanırsa üç kere onun nikâhı batıldır! Onun nikâhı batıldır!’ buyurdu.*”³⁰

Velisi olmayan kadınlar için de Hz. Peygamber’in şöyle söylediği rivayet olunmaktadır:

Aişe (r.a.h.) şöyle dedi: “*Nebi (s.a.v.): ‘Sultan, velisi olmayan kimsenin velisidir!’ buyurdu.*”³¹ hadisleri evlilik akdinde veli, yoksa vâsinin önemini vurgulamaktadır.

2.2.3.2. Mehir

Kadının sosyal güvencesi olarak değerlendirilebilecek mehir hakkında ise:

Ebu Selleme b. Abdurrahman’ın konuyu Hz. Aişe’den sorduğu ve aldığı cevabı ihtiva eden “*Nebi (s.a.v.)’in eşi Aişe (r.anha.)’ya, Rasulullah (s.a.v.)’in mehiri ne kadardı? dedim.*

Aişe (r.anha.):

–Onun zevcelerine verdiği mehir on iki ûkiyye ve bir neşş idi dedi.

Sonra Aişe (r.anha.):

Zam'an ila Zevaidi İbn Hibban, Dârü's-Sekâfeti'l-Arabiyye, Beyrut. C.IV, s.165, (1243); DAREKUTNÎ, E. 1996/1386: **Sünenü'd-Dârekutni**, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut. C.III, s.219, Nikâh, (4); HÂKİM, E. 1990/1411: **el-Müstedrek ale's-Sahihayn**, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut. C.II, s.182, Nikâh, (2708); BEYHAKÎ, A. 1994/1414: **es-Sünenü'l-Kübra**, Mektebetü'd-Darü'l-Baz, Mekke. C.VII, s.124, Nikâh, 104, (13493); ELBANÎ, M. 1979/1399: **İrvaü'l-Galil fî Tahrici Ehâdisi Menari's-Sebil**, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut. C.VI, s.235, (1839); Malik, C.II, s.525, (5).

³⁰ AVANE, Y. 1998/1419: **Müsned u Ebî Avane**, Dârü'l-Maârif, Beyrut. C.III, s.18, Nikâh, 9, (4037); DAVUD, S. ts: C.I, s.634, Nikâh, 20, (2083); TİRMİZİ, E. ts: C.III, s.407, Nikâh, 14 (1102); DARİMÎ, E. 1987: C.II, s.185, Nikâh, 11, (2184); CARUD, E. 1988/1408: C.I, s.175, (700); MACE, E. ts: C.I, s.605, Nikâh, 15, (1880); ŞEYBE, E. 1989/1409: C.III, s.454, (15919); DAREKUTNÎ, E. 1996/1386: C.III, s.221, (10); HÂKİM, E. 1990/1411: C.II, s.182, Nikâh, (2706); BEYHAKÎ, A. 1994/1414: C.VII, s.124, Nikâh, 104, (13494); ELBANÎ, M. 1979/1399: C.VI, s.243, (1840).

³¹ AVANE, Y. 1998/1419: C.III, s.19, Nikâh, 9, (4037), DAVUD, S. ts: C.I, s.634, Nikâh, 20, (2083), TİRMİZİ, E. ts: C.III, s.407, Nikâh, 14, (1102); DARİMÎ, E. 1987: C.II, s.185, Nikâh, 2, (2184); MACE, E. ts: C.I, s.605, Nikâh, 15, (1879); ELBANÎ, M. 1979/1399: C.VI, s.243, (1840).

–Neşş nedir biliyor musun? dedi.

Ben:

–Hayır, deyince. O da,

–Yarım ûkiyyedir, işte bunun hepsi beş yüz dirhemdir. Rasulullah (s.a.v.)'in zevceleri için verdiği mehir budur dedi.”³² Şeklindeki rivayeti, mehrin meşruiyet ve miktarı konusunda bilgi vermektedir.

2.2.3.3. Şahit

Evliliğin geçerliliği için akdin şahitler huzurunda gerçekleştirilmesi gerektiği Aişe'den (r.a.h) rivayet olunan “Rasulullah (s.a.v.): ‘Velisiz ve iki adil şahitsiz nikâh yoktur! Bunun gayrı üzere kıyılan nikâh ise, o batıldır! Eğer taraflar aralarında anlaşmazlığa düşerlerse, sultan, velisi olmayan kimsenin velisidir!’”³³ anlamındaki hadiste ifadesini bulmaktadır.

2.2.3.4. İcap ve Kabul

Evliliğin gerçekleşmesi için taraflardan birisinin mutlaka icapta bulunması, diğerinin de bunu kabul etmesi gerek

Sehl bin Sa'd (r.a.) 'ın ifadesine göre “Bir kadın, Rasulullah (s.a.v.)'e geldi ve:

–Ya Rasulallah! Ben kendimi (beni evlendirmen konusunda sizi kendime veli ettim anlamında) sana hibe ettim dedi.

Müteakiben bir adam:

–Ya Rasulallah! Bu kadını benimle evlendir dedi.

Rasulullah (s.a.v.):

–‘Kur'an'dan bildiğin sureleri ona öğretmen karşılığı bu kadını seninle evlendirdim’ buyurdu.”³⁴

³²MÜSLİM, E. 1956: C.II, s.1042, Nikâh,78, (1426); DAVUD, S. ts: C.I, s.640, Nikâh,29, (2105); NESÂÎ, A. 1986/1406: C.VI, s.117-118, Nikâh, 66 (3349); MACE, E. ts: C.I, s.607, Nikâh, 17, (1886).

³³HİBBAN, E. 1984/1404: **Sahihu İbn Hibban**, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut. C.IX, s.386, (4075); TABARANÎ, E. 1415: **Mucemu'l-Evsat**, Darü'l-Haremeyn, Kahire. C.VII, s.85, (6927); DAREKUTNÎ, E. 1996/1386: C.III, s.221-227, Nikâh, (21); BEYHAKÎ, A. 1994/1414: C.VII, s.111,124-126,148, Nikâh, (13423, 13494, 13496, 13497, 13505).

³⁴ BUHÂRÎ, İ. 1987/1407: C.V, s.1973, Bab,41. (4842); DARİMÎ, E. 1987: C.II, s.190, Nikâh, 19, (2201); HANBEL, A. ts: **Müsned**, Müessesetü Kurtuba, Kahire. C.V, s.330, (22850)

2.2.4. Nikâhı Evlilik Akdinin Tarafları Dışında Üçüncü Bir şahsın Akdetmesi

Nikâhın üçüncü bir kişi tarafından akdedilmesinin sakıncasının olmadığı hususunda; *“Mugire b. Şube, amcasının kızı ile evlenmek istedi. Mugire, evlenmek istediği amcasının kızına veli olmada insanların en yakını olduğu halde, nikâh akdini gerçekleştirmek üzere başka bir kimseye emretti de adam Muğire’yi amcasının kızı ile evlendirdi.”*³⁵

2.2.5. Nikâhı İlan Etmek!

Gizli olarak gerçekleştirilen evliliklerin caiz olmadığını Muhammed b. Hatib (r.a.)’in rivayet ettiği: *“Rasulullah (S.a.v.): ‘Nikâhta helâl ile haram arasındaki fasıla def ve ses ile duyurmaktır!’* buyurdu.”³⁶ hadisi ortaya koymaktadır.

2.2.6. Velime Yemeği

İsraftan ve cimrilikten kaçınarak nikâh yemeğinin verilmesi hem kavli hem de fiili bir sünnettir.

Enes b. Malik (r.a.) şöyle dedi: *“Nebi (s.a.v.), Abdurrahman bin Avf’ın (r.a.) üzerinde sarı boya izi görünce:*

– ‘Bu nedir?’ buyurdu.

Abdurrahman b. Avf (r.a.):

– *Ben, hurma çekirdeği ağırlığı kadar altını mehir vererek evlendim dedi.*

Nebi (s.a.v.):

– *‘Bârekellahu Leke, Bir koyunla da olsa velîme yap!’* buyurdu.”³⁷

2.2.7. Velime Davetine İcabet Etmek

Başta düğün yemeği ve diğer davetlere icabet etmenin gerekli olduğu şu rivayetten anlaşılmaktadır:

Abdullah b. Ömer (r.anhuma) şöyle dedi: *“Rasulullah (s.a.v.):*

³⁵ BUHÂRÎ, İ. 1987/1407: C.V, s.1972, Bab,38, (4737).

³⁶ NESÂÎ, A. 1986/1406: C.VI, s.127, Nikâh, Bab, 72, (3369), TİRMİZÎ, E. ts: C.III, s.398, Nikâh, Bab, 6 (1088); BEYHAKÎ, A. 1994/1414: C.VII, s.290, (14476); MACE, E. ts: C.I, s.611, Nikâh, Bab, 20, (1895-1896).

³⁷ BUHÂRÎ, İ. 1987/1407: C.V, s.1983, Nikâh, Bab, 68, (4872); MÜSLİM, E. 1956: C.II, s.1042, Nikâh, Bab, 13, (1427); TİRMİZÎ, E. ts: C.III, s.402, Nikâh, Bab, 10, (1094); NESÂÎ, A. 1986/1406: C.VI, s.77, Nikâh, Bab,23, (3246); MACE, E. ts: C.I, s.615, Nikâh, Bab, 24, (1907).

‘Sizden biri velimeye davet edildiği vakit, ona icabet etsin!’ buyurdu.”³⁸ hadisi bu konuyu açıklamaktadır.

2.2.8. Evlenen Kimseye Dua Etmek

Evlenen çiftleri tebrik edip dua okumak sünnettir. “Akîl b. Ebi Talib Cuşm oğullarından bir kadınla evlendiğinde ona: ‘Birrefâi ve'l-Benin’ diye dua edilmişti. Akîl buna itiraz ederek, Rasulullah (s.a.v.)’in:

– ‘Bârekellahu Fikum ve Bâreke Lekum’ diye dua ettiği gibi dua edin dedi.”³⁹

2.2.10. Nikâhı Haram Olan Kadınlar!

Kur’an’da kendileri ile evlenilmesi haram olanlar şöyle belirtilmektedir:

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor: “Size (şunlarla evlenmeniz) haram kılındı:

1) Analarınız, Kızlarınız, Kız kardeşleriniz, Halalarınız, Teyzeleriniz, Erkek kardeşlerinizin kızları, Kız kardeşlerinizin kızları, Sizi emziren sütanneleriniz, Sütkardeşleriniz, Karılarınızın anneleri, Birleştiğiniz karılarınızdan olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız eğer onlarla henüz birleşmemiş iseniz (kızlarını almaktan dolayı) üzerinize bir günah yoktur, Kendi sulbünüzden gelen oğullarınızın karıları, İki kız kardeşi bir arada almanız! Ancak geçmişte olan hariçtir. Şüphesiz Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.”⁴⁰

Ayette zikredilen kişilere ilave olarak Hz. Peygamber, Feyruz ed-Deylemi (r.a.) den rivayete göre: “Nebi (s.a.v.)’e geldim ve:

– Ya Rasulallah! Ben Müslüman oldum; nikâhım altında iki tane kız kardeş var! dedim.

Rasulullah (s.a.v.):

³⁸ BUHÂRÎ, İ. 1987/1407: C.V, s.1984, Nikâh, Bab.71, (4878); MÜSLİM, E. 1956: C.II, s.1052, Nikâh,96, (1429), MALİK, E. 1991/1413: C.II, s.546, (1137); DAVUD, S. ts: C.II, s.367, Et’ime,1, (3736, 3737); MACE, E. ts: C.I, s.616, Nikâh, Bab, 25, (1914); HANBEL, A. ts: C.II, s.37, (4949); BEYHAKÎ, A. 1994/1414: C.VII, s.261, Nikâh, Bab, 5,6, (14295); TİRMİZÎ, E. ts: C.III, s.94, Nikâh, Bab, 11, (1098); MACE, E. ts: C.I, s.616, Nikâh, Bab, 25, (1913); DARİMÎ, E. 1987: C.II, Nikâh, Bab, 23, (2205); HİBBAN, E. 1984/1404: C.XII, s.104, (5294); HANBEL, A. ts: C.II, s.267, (9250).

³⁹ NESÂÎ, A. 1986/1406: C.VI, s.128, Nikâh, Bab, 73, (3371), DARİMÎ, E. 1987: C.II, s.132, MACE, E. ts: C.I, s.614, Nikâh, Bab, 23, (1906).

⁴⁰ Nisa,4/23.

– ‘Onlardan hangisi dilerse onu boşa!’ buyurdu.’⁴¹

Ebu Hureyre (r.a.) şöyle dedi: “*Rasulullah (s.a.v.): ‘Bir kadın, halası ile bir nikâhta cem edilmez; bir kadın teyzesi ile bir nikâhta cem edilmez!’* buyurmuştur.”⁴²

3. Medeni Hukukta Evlilik

Türkiye Medeni Kanunu, evlilikle ilgili hukuki düzenlemeyi 1926 yılında meclisten geçen “medeni kanun” yasasıyla tespit etmiş, “3.12.2001 tarih ve 4722 sayılı “*Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun*”un 22 nci Maddesi uyarınca; yeni düzenlemeler...” ifadesiyle de en son şekli verilmiştir.

Medeni hukuktaki evlilikle ilgili kanun maddelerinde;

Evlenecek kadın ve erkeğin yaşlarını, evlenme yaşağını, evlenme yöntemini, evlenme törenini, evlenmeyi batıl kılacak sebepleri, evlilik sonrası doğan yasal sorumluluklar düzenlenmiştir.

4.Günümüzdeki evliliklerin değerlendirilmesi

Ülkemizde gerçekleşen evlilikleri şöylece sıralayabiliriz:

1. Sadece resmi nikâhla yetinilip, “Dini Nikâh” yapılmayan evlilikler,
2. Hem resmi nikâh, hem de “Dini Nikâh” yapılan evlilikler,
3. Bekâr veya dul kadın ve erkeğin resmi nikâh olmaksızın, sadece “Dini Nikâh” ile birlikte karı-koca hayatı yaşamaları,
4. Nişanlanan çiftler arasında, sözde görüşmelerini daha rahat yapabilme ve birlikte evlilik hazırlıklarını kolaylaştırmak ve meşrulaştırmak için yapılan “Dini Nikâh” ile birlikte karı-koca hayatı yaşamaları,
5. Kişinin resmen nikâhlı olduğu eşinden başka, “Dini Nikâh” yaparak, birden çok eşli yaşamaları,
6. Hiçbir nikâh akdi yapmaksızın karı-koca hayatı yaşaması,

⁴¹ MACE, E. ts: C.I, s.627, Nikâh, Bab, 39, (1950, 1951); DAVUD, S. ts: C.I, s.681, Talak, 25, (2243); HİBBAN, E. 1984/1404: C.IX, s.462, (4155); DAREKUTNİ, E. 1996/1386: C.III, s.274, Nikâh, (109).

⁴² BUHÂRÎ, İ. 1987/1407: C.V, s.1965, Nikâh, Bab, 48, (4819); MÜSLİM, E. 1956: C.II, s.1028, Nikâh, Bab, (1408/33); TİRMİZÎ, E. ts: C.III, s.433, Nikâh, Bab, 30, (1125); MALİK, E. 1991/1413: C.II, s.532, (525); NESÂÎ, A. 1986/1406: C.VI, s.97, Nikâh, Bab, 47, (3292); HANBEL, A. ts: C.II, s.189, (6770); MACE, E. ts: C.I, s.621, Nikâh, Bab, (1929).

Bu birlikteliklerin hükmü ve değerlendirilmesi hususunda şunlar söylenebilir:

1. Sadece Resmi Nikâhla Evlenip, “Dini Nikâh” Yapmayanlar

Yukarıda zikrettiğimiz Türk Medeni kanununun evlenme sisteminde İslam fıkıh doktrini ile bağdaşmayacak bir durumun söz konusu olmadığı görülmektedir. Şahitlik ve diğer merasim düzenlemelerinin de daha üst düzeyde gerçekleşmesi bakımından ondan daha da ileridedir. Bu bakımdan kanaatimizce resmi nikâh, İslam hukuku doktrini açısından da geçerlidir. Hatta kanaatimize göre meşru/yasal olan ve olması gereken evlilik de budur. Bu konuda çağdaş İslam hukukçuları arasında görüş birliği vardır.⁴³

2. Hem resmi nikâh, hem de “dini nikâh” yapılması

Ülkemizde çoğu zaman resmi nikâhtan sonra bir de “dini nikâh” adıyla bir akid yapılmaktadır. Kimileri bunu teberrüken ve dua maksadıyla yaparken, kimileri de resmi nikâhın geçerli olmadığı düşüncesiyle yapmaktadırlar. Bu işlem ne niyetle olursa olsun, gerek Medeni Hukuk gerekse İslam Fıkıhı açısından pratikte bir sakıncası yoktur. Ancak bu uygulamanın diğer tür “dini nikâh”ların geçerliliği için önemli bir yönlendirme ve telkinde bulunduğu da göz ardı edilmemelidir.⁴⁴

3. Bekâr veya dul kadın ve erkeğin resmi nikâh yapmaksızın, sadece “dini nikâh” ile birlikte karı-koca hayatı yaşamaları

Günümüzde “Dini Nikâh” adıyla sürdürülen bir evlilik uygulaması bulunmaktadır.

Bu uygulama Medeni Kanun açısından, teorik olarak gayri meşru ve yasaktır. Bu durum, İslam Fıkıhı mantığı açısından nasıl değerlendirilecektir? Halk arasında yaygın anlayışa göre caiz olduğu sanılan bu uygulamanın genel ahlak ilkeleri ile uzlaştırılması mümkün müdür? ⁴⁵

Herhangi bir akit için öngörülen şekil şartının anlam ve amacına bakılmaksızın sadece şekil şartları ile iktifa etmek yeterli olmaz aksine yanlış, hata yapmaya sevk eder. Nitekim Hz. Peygamberin emrettiği şahit ve ilan şartının asıl anlamı o günkü sosyal yapı için aleniyet ifade etmesidir. Öyleyse evliliğin geçerli olması için “aleniyet”, olmazsa olmaz şarttır. ⁴⁶

⁴³ APAYDIN H. Y. 2000: “Nikâh Akdinin Mahiyeti Ve İmam Nikâhı Uygulaması”, 1. Ulusal Kadın ve Aile Sempozyumu Tebliği. s.377.

⁴⁴ APAYDIN H. Y. 2000: 378.

⁴⁵ APAYDIN H. Y. 2000: 378.

⁴⁶ APAYDIN H. Y. 2000: 378.

Hız. Peygamber gizli nikâhın batıl olduğunu ifade buyurmuştur.⁴⁷ Hâlbuki günümüzde taraflar arasında evlenme akdine ve sonuçlarına ilişkin bir ihtilafın ortaya çıkması durumunda esnasında çoğu kere rastgele bulundurulmuş iki kişinin şahitliği hiçbir işe yaramamaktadır. Bu iki şahidin kamuoyu ve kamu otoritesi nezdinde hiçbir hukukî değeri ve yaptırımı bulunmamaktadır. Bu durumdan çoğunlukla da kadın mağdur olmaktadır. Taraflar bu şekilde şahit bulundurmanın, şahitlik yoluyla korunmak istenen maslahatı gerçekleştirilemeyeceğini bildikleri halde sırf cinsel arzularını tatmin etmede şeklen evliliği meşrulaştırmak maksadıyla bu yöntemle başvurumaktadırlar. Ancak bu uygulama ile aslında gayri meşru/yasadsız bir iş yaptıkları ve dini istismar ettikleri, hatta dini hükümleri hafife aldıkları, dinî ve ahlâkî ilkeleri çiğnediklerini bile farkında değillerdir. Keza toplumun ahlakî duygularını da rencide etmektedirler. Buna göre bu uygulama hem Medenî Kanun açısından hem de Müslüman toplumların hukukî hayatına şekli ve objektif bir düzenleme getirme işlevine sahip fıkıh mantığı ve tekniği açısından “hukuk dışı birleşme” olarak adlandırılabilir ve iki açıdan da meşru olmadığı söylenebilir.⁴⁸

Bu durumun daha da ilerisi için Avrupa ülkelerinde görülen nikâhsız “birlikte yaşama” uygulamasına doğru kayacağı ve ciddi anlamda ahlaki bir yozlaşmayı doğuracak olmasıdır.

4. Nişanlanan çiftlerin arasında, sözde görüşmelerini daha rahat yapabilme ve birlikte evlilik hazırlıklarını meşrulaştırmak için “Dini Nikâh” yaparak birlikte karı-koca hayatı yaşamalarıdır.

Günümüzde yanlış bir uygulama da, nişanlılık sırasında yapılan “dini nikâh” uygulamasıdır. Güya dindarlık adına yapılan bu uygulama ne dini ne de hukuki hiçbir anlam taşımamakta aksine tamir olunmaz hatalara yol açmaktadır. Nişanlılık döneminde yapılan bu “İmam Nikâhı” ile cinsel birleşimde bulunuyor, daha sonrada çoğunluklarda erkek tarafı evlenmekten vazgeçip büyük psikolojik ve sosyal travmalara sebebiyet verebiliyorlar.

5. Erkeğin resmi nikâhlı eşin dışında, bir de “Dini Nikâh” yaparak, başka kadınlarla evlilik hayatı yaşanması

Günümüzde özellikle bazı bölgelerimizde daha yoğun olarak görülen poligami (çok eşle evlilik) uygulaması dikkati çekmektedir. Bu uygulamanın

⁴⁷ HİBBAN, E. 1984/1404: C.IX, s.386, (4075); TABARANİ, E. 1415: C.VII, s.85, (6927), C.IX, s.117, (9291); DAREKUTNİ, E. 1996/1386: C.III, s.221-227, Nikâh, (21); BEYHAKİ, A. 1994/1414: C.VII, s.111, 124 -126,148, Nikâh, (13423, 13494, 13496, 13497, 13505).

⁴⁸ APAYDIN H. Y. 2000: 379.

ikinci ve diğer eşlere “Dini Nikâh” yapmakta meşruiyet kazandığı zannedilmektedir. Poligaminin/çok eşliliğin İslam hukuku açısından engellenmediği doğrudur ancak bu uygulamanın resmen evli olmayan kadın aleyhine önemli problemlere ve haksızlıklara yol açtığı da bir vakıdır.

Günümüzde dini bilgi yetersizliğinden istifade edilerek erkek egemen (dominant) toplumlarda ile birçok saf Anadolu kadını birden çok eşliliğin dinin bir emri olduğu noktasında aldatılarak yapılan bu uygulama ciddi bir dini eğitim seferberliği ile halledilebilir.

6. Herhangi bir nikâh akdi yapılmaksızın karı-koca hayatı (serbest birleşme) yaşanması

Günümüz batı ülkelerinde rastlanılan “birlikte yaşama” ve “serbest birleşme”ler ülkemizde henüz yaygınlık kazanmamıştır. Ancak dini, ahlaki ve kültürel yozlaşmayı engelleyici tedbirler alınmadığı takdirde, bu durumunda ülkemiz açısından önemli ailevi problemlere yol açabileceği ve stratejik bir müessese olan aile kurumu için önemli bir tehdit olabileceği de muhtemeldir.

SONUÇ

Günümüzde özellikle gençler arasında yaygınlaşan “Dini Nikâh” adı altında çoğunlukla da ailelerinden gizli olarak birlikte karı-koca hayatı yaşamaları toplumsal ahlaki yozlaşmaya sebebiyet veren önemli bir sosyal olgudur. Aile kurumundan beklenen toplumsal ve bireysel ihtiyaçların giderilmesi ve uyumlu bir toplum oluşmasına sağlam bir zemin hazırlanmasıdır. Yoksa sadece şehvi arzuların tatmin edilmesine şekli bir kılıf bulmak değildir.

Hukuki düalizmin önlenmesi için nikâh dairelerinde akdedilen ve İslam Fıkına da aykırı olmayan bu akitler ile birlikte nikâh salonunda dua yapılması ve akitlerin Diyanet İşleri Başkanlığınca görevlendirilen resmi din görevlilerince de yapılabilmesine imkân vererek, çok basit değişikliklerle toplumsal uzlaşma sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- ABİDİN, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz ed-Dımaşki, ts: **Reddü'l-Muhtar ala Dürri'l-Muhtar**; (thk. eş-Şeyh Adil Ahmed Abdülmevcud, eş-Şeyh Ali Muhammed Muavviz), Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- HANBEL, Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani, ts: **el-Müsned**; Müessesetü Kurtuba, Kahire.
- ALLEMETÜ'L-HÜMAM, Mevlana eş-Şeyh Nizam 2000: **el-Fetava el-Hindiyye** Heyet, el-Fetevâ'l-Hindiyye, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- APAYDIN H. Y. 2000: “**Nikâh Akdinin Mahiyeti ve İmam Nikâhı Uygulaması**” Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı: 9

- AVANE, Yakub b. İshak b. İbrâhim Ebû Avane el-İsferayini, 1998/1419: **Müsned u Ebî Avane** ; (thk: Eymen b. Arif ed-Dımaşki), Dârü'l-Maârif, Beyrut.
- BEYHAKÎ, Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, 1994/1414: **es-Sünenü'l-Kübra**, thk. Muhammed Abdü'l-Kadir Ata), Mektebetü'd-Dârü'l-Baz, Mekke.
- BUHÂRÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, 1987/1407: **el-Camiü's-Sahih**, thk. Dr. Mustafa Dîb el-Bugâ, Daru İbni Kesir, el-Yemame, Beyrut.
- BUHÛTÎ, Şeyh Mansur b. Yunus b. Selahiddin el-Hanbelî, 1982: **Keşşafü'l-kına'an metni'l-İkna'**, Dârü'l-Fikr, Beyrut.
- BUHÛTÎ, Şeyh Mansur b. Yunus b. Selahiddin el-Hanbelî, ts: **er-Ravzü'l-Mürbi' Şerhu Zâdi'l-Müstakni'**, Darü'l-Müeyyed, Beyrut.
- CANAN İ. 1973: "**Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi**", Akçağ Yayınları, Ankara.
- CÂRÛD, Ebû Muhammed Abdullah b. Ali b. el-Carud, 1988/1408: **Kitâbü'l-Münteka.**, thk. Abdullah Ömer Barûdi, Dârü'l-Cinan, Beyrut.
- CÛRCÂNÎ, Ebü'l-Hasan Seyyid Şerif Ali b. Muhammed, 1938: **et-Ta'rifat**", Mustafa el-Babi el-Halebî, Kahire.
- DÂREKUTNÎ, Ebü'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed, 1996/1386: **Sünenü'd-Dârekutni** , (thk. Abdullah Haşim Yemani Medeni), Dârü'l-Ma'rife, Beyrut.
- DARİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman, 1987: **Sünenü'd-Dârimî**, (thk. Fevvâz Ahmed ez-Zemerlî), Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut.
- DAVUD, Süleyman b. el-Eş'âs b. İshak es-Sicistânî, ts: **Sünen-i Ebu Davud**, (thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid). Beyrut: Dârü'l-Fikr.
- DUVEYYÂN, İbrahim Muhammed Salim b. Duveyyân, ts: **Menârü's-Sebil fi Şerhi'd-Defil**; (Ta'lik ve tahkik: Muhammed İ'dü'l-Abbâs), Mektebetü'l-Mearif, Riyad.
- ELBÂNÎ, Muhammed Nâsirüddin, 1979/1399: **İrvaü'l-Galil fi Tahriri Ehâdisi Menari's-Sebil**, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut.
- HÂKİM, Ebû Abdullah b. Muhammed en-Nisaburi, 1990/1411: **el-Müstedrek ale's-Sahihayn**, (thk. Mustafa Abdülkadir Ata). Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut.
- HARAŞÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Maliki, ts: **el-Haraşi ala Muhtasari Seyyidi Halil**; Muhammed Mustafa Efendi Matbaası, Mısır.
- HEYSEMÎ, Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman, 1990: **Mevaridü'z-Zam'an ila Zevaidi İbn Hibban**, (tkk. Hüseyin Selim Esed Dârani, Abduh Ali Kuşek). Dârü's-Sekâfeti'l-Arabiyye, Beyrut.
- HISNÎ, Ebû Bekr Takıyyüddin b. Muhammed b. Abdülmü'min, ts: **Kifayetü'l-Ahyar fi Halli Gayeti'l-İhtisar**, (thk. Kamil Muhammed), Kitabu'l-İlmiyye Beyrut.
- HİBBAN, Ebû Hâtım Muhammed b. Hibban b. Ahmed et-Temîmî, 1984/1404: **Sahihu İbn Hibban** , (thk. Şuayb el-Arnaut, Hüseyin Esed). Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.
- İŞCAN Y. 1999: **Güncel Dini Konular** (Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 399, Halk Kitapları, 118 ISBN: 975-19-2085-X sayılı, (Ankara 1999, s 75-88)
- KÂSÂNÎ, Ebû Bekr b. Mes'ud b. Ahmed el-Hanefî, 1997/1418: **Bedaiü's-Sanai' fi Tertibi's-Şerai'**, (thk. Ali Muhammed Muavviz, Adil Ahmed

- Abdülmevcut). Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.
- KUDÂME, Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâîlî Makdisî, 1997/1417: **el-Kâfî fî fıkhi'l-İmâmi'l-mübeccel Ahmed b. Hanbel**, (thk. Abdullah b. Abdülmuhsin Türki. Hicr li't-Tıbaa ve'n-Neşr, Cize.
- KUDÂME, Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâîlî Makdisî, 1992: **el-Muğnî**, (thk. Abdullah b. Abdülmuhsin Türki, Abdülfettah Muhammed el-Hulv). Hicr li't-Tıbaa ve'n-Neşr, Kahire.
- KUDURÎ, Ebu'l Hüseyin Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Cafer, ts: **el-Muhtasar**; (thk. ve ta'lik: Kamil Muhammed), Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.
- MACE, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini, ts: **Sünenu İbn Mace**, (ta'lik ve thk. Muhammed Fuad Abdülbaki). Dâru'l-Fikr, Beyrut.
- MALİK, Ebû Abdullah el-Asbahi el-Himyeri Malik b. Enes, 1991/1413: **el-Muvatta'**; Muhammed b. el-Hasan eş-Şeybânî Rivayeti), (ta'lik ve thk. Takıyyüddin Nedvi). Dârü'l-Kalem, Dimeşk.
- MANZÛR, Muhammed b. Mükerrrem, ts: **Lisânu'l-Arab**; Dâru Sâdır, Beyrut.
- MERDÂVÎ, Ebû'l-Hasan Alâeddin Ali b. Süleyman b. Ahmed, 1957/1376: **el-İnsaf fî Ma'rifeti'r-Racih mine'l-Hilaf ala Mezhebi'l-İmami'l-Mübeccel Ahmed b. Hanbel**. ; (tashih ve thk. Muhammed Hamid Fiki). Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut.
- MERĞİNÂNÎ, Ebu'l-Hasan Burhânuddîn Ali b. Ebûbekr b. Abdulcelîl, ts: **el-Hidâye**, thk. Tallal Yusuf, Dar-u İhyau't-Türasi'l-Arabî, Beyrut.
- MEVSİLÎ, Mahmud b. Mevdûd b. Mahmud el-Mevsilî el-Bağdâdî, 1951/1370: **el-İhtiyâr li-ta'li'i'l-Muhtâr**; Ta'lik Mahmud Ebu Dakika, Beyrut.
- MEYDANÎ, Abdülğani el-Ğanimî el-Meydanî, ts: **el-Lübab fî Şerhi'l-Kitab**; el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut.
- MUTARRİZÎ, 1979: Ebû'l-Feth Burhaneddin Nasır b. Abdüsseyyid b. Ali Mutarrizi, (ö.610/1213), **el-Mugrib fî Tertibi'l-Mu'rib** ; (thk. Mahmûd Fahurî). Mektebetu Usame b. Zeyd, Haleb.
- MÜHENNA, Ahmed b. Guneym b. Salim en-Nefravi, ts: **el-Fevakihü'd-Devani Şerhi ala Risaleti İbn Ebî Zeyd el-Kayrevani**; Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.
- MÜSLİM, Ebû'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccac, 1956: **Sahih-i Müslim**, (thk. Muhammed Fuad Abdü'l-Baki), Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut.
- NECA, Şerefeddin Musa b. Ahmed b. Musa Haccavi, 2004/1425: **el-İkna' fî Fıkhi'l-İmam Ahmed b. Hanbel**; (thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki). Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.
- NESÂÎ, Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesai, 1986/1406: **Sünen-i Nesai**, (haz. Abdülfettah Ebû Gudde), Mektebetü'l-Matlubati'l-İslamiyye, Halep.
- NUCEYM, Zeynuddîn (Zeynelâbidîn) b. İbrahim b. Muhammed 1983/1403: **el-Eşbâh ve'n-Nezâir**; (thk. Muhammed Muti' Hafiz). Dârü'l-Fikr, Dimaşk.
- RUAYNÎ, Muhammed b. Abdurrahman, 2003/1423: **Mevahibü'l-Celil li-Şerhi Muhtasarı Halil**, Dâru Âlemi'l-Kütüb, Riyad.
- RÜŞD, Ebu'l-Velîd Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, 1975: **Bidâyetü'l-Müctehid**

- ve Nihâyetü'l-Muktesid**; Matbaatü Mustafa el-Bâbî, Mısır.
- SA'LEBÎ, Ebu Muhammed Abdulvehhab b. Ali el-Bağdadi, ts: **et-Telkîn fi Fıkhi'l-Maliki**, Mektebetü'n- Nezzar Mustafa el-Baz, Riyad.
- SAFFET K. 2009: "**Ailede Meşruiyet Temeli Olarak Nikâh**", Türkiye Diyanet Vakfı : "Küreselleşen Dünyada Aile 2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ Ve Müzakereleri", Ankara.
- SAHNÛN, Abdüsselâm b. Saîd et-Tenûhî, 1415/1994: **el-Müdevvenetü'l-Kübrâ** , Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut.
- SERAHSÎ, Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed, ts: **el-Mebsut**, Matbaatü's-Saade, Kahire.
- ŞAFİÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İdris b. Abbas, ts: **Kitâbü'l-Üm**, (thk. Hassan Abdü'l-Mennan), Beytü'l-Efkâri Devliyye, Beyrut.
- ŞEYBE, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim, 1989/1409: **el-Kitâbü'l-Musannef fi'l-Ehâdis ve'l-Asar**; (haz. Kemâl Yûsuf el-Hût), Dâru'l-Mektebetü'r-Rüşd, Riyad.
- ŞÎRÂZÎ, Ebû İshak Cemaleddin İbrâhim b. Ali b. Yusuf Şirazi, 1996/1416: **el-Mühezzeb fi fıkhi'l-İmam eş-Şafii**. ; (thk. Muhammed Zuhayli). Dâru'l-Kalem, Dimaşk.
- ŞİRBÎNÎ, Şemsüddîn el-Hatîb Muhammed b. Ahmed el-Kâhirî, 1997: **Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Meânî Elfâzi'l-Minhâc**, Dâru'l- Marife, Beyrut.
- TABERANÎ, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub el-Lahmi Taberani, 1415: **el-Mu'cemü'l-kebir** thk. Hamdi Abdülmecid Selefî. Mektebetü'l-Ulüm ve'l-Hikem, Musul.
- TABERANÎ, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub el-Lahmi Taberani, 1415: **el-Mu'cemü'l-Evsat**, (thk. Tarık b. Avdu'llah b. Muhammed, Abdü'l-Muhsin b. İbrahim el-Hüseyni), Darü'l-Haremeyn, Kahire.
- TABERANÎ, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub el-Lahmi Taberani, 1985/1405: **el-Mu'cemü's-Sagir**, thk. Muhammed Şükür, Mahmûd Emri, el- Mektebetü'l-İslami, Daru Ammar, Umman, Beyrut.
- TİRMİZÎ, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi Tirmizi, ts: **el-Câmiü's-Sahih** (thk. Ahmed Muhammed Şakir). Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut.